

Eleccions de diputats i síndics personers a Sabadell a finals del segle XVIII. Els límits de la reforma de Carles III

Mercè Renom

A l'antic règim els ajuntaments catalans estaven formats per càrrecs de representació governamental (batlles, que en determinades localitats eren de representació i nomenament senyorial, regidors i, a partir de 1760, síndics procuradors). Si els càrrecs no eren hereditaris o venals, els nomenament els feia la Reial Audiència en base a unes ternes o dobles proposades pels equips cessants, i aquest sistema permetia que els components del grup dominant de cada població monopolitzessin en exclusiva el govern municipal.¹ El veïnat no va disposar de cap mecanisme institucional d'intervenció sobre el govern local per a manifestar qualsevol mena de dissidència fins a 1766, de manera que s'expressava a través de l'organització informal i l'acció directa, amb diferents graus de violència.

L'any 1766 Carles III va aprovar una reforma en el règim local, amb la creació de dos nous càrrecs: els diputats i els síndics personers, amb la novetat que eren d'elecció veïnal de segon grau. No eren govern local, sinó que la seva funció era, precisament, la de controlar les actuacions dels regidors en la matèria més sensible: la de l'abastament alimentari local.

1. Josep M. TORRAS I RIBÉ, *Els municipis catalans de l'antic règim (1453-1808). Procediments electorals, òrgans de poder i grups dominants*, Barcelona, Curial, 1983, p. 336.

La reforma va ser aprovada poc després de l'onada de protestes de 1766, especialment violentes a Madrid i el seu entorn, però sembla que ja estava prevista amb anterioritat, davant la creixent conflictivitat local.²

En aquesta comunicació presentem un estudi de les eleccions dels càrrecs de representació veïnal a Sabadell, entre 1791 i 1794, basat fonamentalment en la documentació de les eleccions d'aquells anys,³ celebrades en un context d'acusada conflictivitat a la vila.⁴ L'interès de l'estudi radica en el fet de poder analitzar amb molt detall la documentació de les eleccions, una documentació que ha estat rarament conservada.⁵

Els nous càrrecs eren proveïbles a partir d'una elecció de segon grau. En la primera volta participaven tots els caps de família, organitzats en parròquies i barris; i en la segona, els comissaris elegits. La pràctica de l'elecció de representants no era estranya en les localitats. Era pròpia de circumstàncies especials que requerien consens i delegació representativa des de baix, com per exemple, en algun cas de repartiments extraordinaris o per organitzar determinats actes o celebracions. En aquests ca-

2. TORRAS, *Els municipis catalans*, 1983, p. 338; vegeu també, del mateix autor, "Protesta popular i associacionisme gremial com a precedents de la reforma municipal de Carles III a Catalunya (1728-1771)", *Segon Congrés d'Història Moderna de Catalunya, Pedralbes*, núm. 8 (1988), vol. 2, p. 13-25.

3. Arxiu Històric de Sabadell (AHS), AMH 455/2, "Resumen e índice de órdenes. Libro de órdenes para Diputados y Síndicos Personeros [...]. Formado en el mes de mayo de 1791".

4. L'anàlisi més completa de les esmentades eleccions, situades en el seu context es troba a Mercè RENOM PULIT, "Societat i poder en un context de canvi. Sabadell, 1718-1823", [Tesi doctoral], Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 2004. El present escrit podria considerar-se com una continuació i un complement del que vam presentar al VII Congrés d'Història de Barcelona, 27-29 de novembre de 2001 (Mercè RENOM, "El control dels preus dels proveïments a Sabadell i la formació d'una nova cultura política a la darrer part del segle XVIII", a Ramon GRAU, coord., *El segle de l'absolutisme, 1714-1808*, Arxiu Històric de la Ciutat, Barcelona, 2002, p. 191-207).

5. Torras i Ribé va constatar que, de la trentena d'arxius locals consultats per a elaborar la seva tesi, solament a Reus i a Tàrrrega havia trobat la documentació específica –un llibre municipal propi– referent a les eleccions de diputats i síndics personers; cal tenir present que en molts llocs no es van fer eleccions, o es van manipular; i que en altres no es va documentar el procés electoral; també suggereix que alguna documentació podia haver estat destruïda després de 1814, per esborrar rastres d'aquells activistes constitucionals que haguessin exercit càrrecs (TORRAS, *Els municipis catalans*, p. 27-28).

sos, a Sabadell s'elegien comissionats per "enramades", sense que s'expliciti el mètode. Aleshores, la representativitat era ocasional, mentre es resolvia la qüestió concreta; en canvi, els càrrecs de diputat i de síndic personer eren càrrecs amb continuïtat, reconeixement institucional –per més que fos ben feble– i atribucions determinades. Hi havia d'haver un síndic personer a cada lloc i un nombre de diputats proporcional al d'habitants.⁶ La renovació era anual, cada primer de maig (les eleccions es feien pocs dies abans); i l'any 1770 va establir-se que els diputats es mantindrien dos anys, elegint-se'n un cada any.⁷

Els càrrecs electes no eren "ajuntament", sinó individus que havien de controlar-lo en representació del veïnat. Els diputats tenien una situació jeràrquica inferior als regidors, només podien intervenir en afers relacionats amb el proveïment i només havien de ser convocats a les reunions de l'ajuntament en què estigués previst tractar-los. El síndic personer podia intervenir en tota mena d'afers, però estava per sota del síndic procurador. Com hem dit, ells no eren ajuntament. L'ajuntament el formaven només el conjunt de regidors (a Sabadell sis). Els regidors, com els batlles i els síndics procuradors, eren càrrecs de nomenament governamental, representats locals de l'absolutisme monàrquic. Cal comprendre correctament la doble representativitat –la dels càrrecs de nomenament i la dels càrrecs de representació veïnal, sorgits d'unes eleccions de segon grau, per més que fossin més o menys manipulables i manipulades– i tenir-la molt present a l'hora d'estudiar les bases socials i econòmiques del poder local, si no es volen donar interpretacions errònies.

Els que estaven cridats a participar en les eleccions dels càrrecs de representació veïnal eren "*nobles i plebeyos [...] contribuyentes*" (Instrucció de 28 de juny de 1766). Per tant, hi havia alguns exclosos, que a Sabadell significaven un 30-40% dels caps de casa (els eclesiàstics, que eren un 5-6%; i els no contribuents, que podrien significar un 30%). Però l'oligarquia que podia tenir càrrecs de govern no arribava a un 10%

6. Un diputat en els pobles d'entre cent i dos-cents veïns; dos diputats en els pobles d'entre dos-cents i dos mil veïns i quatre en els de més. La durada del càrrec va començar essent d'un any i aviat va passar a ser de dos anys, a renovar la meitat cada any. De síndic personer només n'hi havia un a tots els pobles, des de 50 veïns, elegit cada any i amb una funció més general que la dels diputats (veg. els art. 5-7 de l'*Auto-Acordado* de 1766).

7. Anton BOSCH i CARDELLACH, *Anales de la Villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770*, edició de 1992, vol. 2, p. 261, abril de 1770.

(és a dir, deixava una franja d'exclusió del 90 %).⁸ Tot i la imprecisió de les dades, creiem que la novetat de la reforma de Carles III, des del punt de vista de la participació, va ser la de donar possibilitat d'intervenció institucional a una capa intermèdia d'artesans, botiguers, traginers i alguns altres; una intervenció que la reforma els autoritzava a exercir directament, per iniciativa pròpia, sense dependre de que alguns d'ells fossin inclosos pels representants de l'oligarquia a les seves propostes de renovació anual o bianual del càrrecs de govern. La mateixa instrucció prohibia la intermediació de cap corporació ni gremi.⁹

Eleccions i participació a Sabadell, a finals del segle XVIII

En un context de forta conflictivitat veïnal, poc després del motí del pa de 1789, el descrèdit de l'Ajuntament de Sabadell arribà a un punt insostenible, de manera que dins de la mateixa oligarquia de *governants*, amb una majoritària presència de pagesos de mas i paraires en ascens, va sorgir un relleu *regenerador*. El grup que havia acaparat els càrrecs municipals els darrers anys, sobre el que requeien acusacions de corrupció –un grup que Anton Bosch i Cardellach,¹⁰ en la seva crònica, anomenava “partit de l'ajuntament”– va ser apartat del govern municipal. Entre les accions més visibles de la *regeneració* i hagué la designació del metge Anton Bosch i Cardellach com a secretari municipal i l'acurada celebració de les eleccions de diputats i síndics personers, de les quals es van conservar les actes (sembla que mai, anteriorment, s'havia recopilat

8. Vegeu RENOM, “Societat i poder”, p. 26-39 i 49-67.

9. AHS, AMH 455/2, fulls 6-9v, Instrucció de 28 de juny de 1766, paràgraf 4, còpia manuscrita d'Anton Bosch i Cardellach.

10. Anton Bosch i Cardellach pot ser considerat un exemple de professional il·lustrat, que va transcendir l'escala local; va deixar diversos escrits i va ser un decidit impulsor del reformisme, en uns anys d'ofensiva opositora al grup hegemònic tradicional. El primer equip de la reforma va nomenar-lo secretari de l'Ajuntament, el 5 d'abril de 1791, i es va mantenir en el càrrec fins a renunciar el 26 de març de 1795 (A. BOSCH I CARDELLACH, *Memòria de las cosas notables de la vila de Sabadell comensant en desembre de 1787*, a cura de J. ALSINA i M. FORELLARD, Fundació Bosch i Cardellach, amb Fundació Caixa Sabadell i Editorial Mediterrània, Sabadell i Barcelona, 2003, p. 113 i 247-248). La documentació electoral que analitzem correspon a aquests anys.

documentació sobre les esmentades eleccions).¹¹ El dossier sobre els càrrecs d'elecció veïnal va ser confeccionat per Anton Bosch i Cardellach quan encara no feia dos mesos que havia iniciat la seva funció de secretari de l'Ajuntament de Sabadell.

El grau de complicitat del veïnat en la iniciativa reformista impulsada des de l'Ajuntament de Sabadell és difícil de conèixer, però les dades de vots mostren un procés d'implicació creixent.

No ha estat massa estudiada la mecànica de les eleccions i la cultura electoral veïnal anterior al segle XIX. Un conjunt d'articles sobre els primers processos electorals posteriors a la revolució francesa mostren que es partia d'unes pràctiques assembleàries tradicionals (el vot es discutia obertament en barris i de la discussió sorgia el resultat) i que aquest comportament assembleari va marcar també les eleccions de la última dècada del segle XVIII a França; l'evolució cap a plantejaments més individualistes va ser lenta i en paral·lel als canvis legislatius i polítics que s'anaren implantant.¹²

El que s'ha interpretat com un elevat grau d'abstencionisme, podria ser el resultat de les pràctiques específiques tradicionals, de manera que, després de l'assemblea de carrer, barri o parròquia, solament un veí, si hi havia acord, o uns quants, en funció de la diversitat de preferències, es presentaven a donar el seu vot pel primer nivell electoral. Era el vot del barri; i el fet que n'hi haguessin molts era un clar indicatiu de desacords.¹³ Per a Catalunya, Ramon Grau i Marina López han posat en relleu l'eficàcia del component corporatiu de les primeres convocatòries electorals, en concret a Barcelona i algunes altres ciutats en les que va ser acceptat que fossin els gremis els que vehicuessin la provisió dels càrrecs d'elecció veïnal –diputats i síndics personers. Això va durar poc, solament entre el moment de la creació dels càrrecs, el 1766, i l'any 1771, en que va ser obligat que es fes sin per barris i de manera individual, inorgànicament.¹⁴

11. AHS AMH 455/2, dir., full 1.

12. Michel PERTUÉ, dir, *Suffrage, citoyenneté et révolutions, 1789-1848. Journée d'études du 10 mars 2001*, Société des études robespierristes, París, 2002.

13. "Foren elegits ab tal pluralitat de vots, que no se dubta que corregué molta bruxa per sa elecció" (BOSCH, *Memòria*, 2003, p. 438, 1 de maig de 1803).

14. Ramon GRAU i Marina LÓPEZ, "L'Ajuntament de Barcelona sota Carles III (1759-1788). Un esquema històric", *Segon Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Pedralbes, núm. 8 (1988), vol. 2, p. 27-47.

En el cas de Sabadell, els gremis no van mitjançar en les eleccions, al menys obertament, a causa dels enfrontaments entre els dos de més pes a la vila, el de paraires i el de teixidors de llana.¹⁵ Sense això, la via assembleària, descrita pels historiadors francesos, degué ser la més idònia, expressada amb pocs vots, però intencionats. Així, a mida que va pujar la tensió, any rere any, hi hagué més aflluència i més diversitat de vots emesos, manifestant la falta d'acord en el barri, però també, alguna estratègia preparada pels diferents grups per tal de superar els contraris, consistent a presentar vots similars que reforçaven els individus repetits.

En la primera de les eleccions que tenim documentada, el maig de 1791, passat menys d'un més des de l'entrada de Bosch a la secretaria, hi hagué una participació reduïdíssima per a l'elecció dels vint-i-quatre comissaris. Així, si els electors de cada un dels sis barris o "*enramades*" havien de votar quatre representants, l'any 1791, dels sis barris de Sabadell, només anaren a votar els representants de dos (del carrer Nou i de la Plaça) i, encara, només un i dos veïns de cada barri. Els altres comissaris electors foren simplement designats pel batlle, de manera que, dels vint-i-quatre comissaris, només vuit havien estat votats i, per tant estaven en minoria per a la segona volta (podeu veure el detall de les eleccions d'aquest anys a les taules 2 i 3).¹⁶ A partir de 1792 es constata un canvi d'actitud: major participació i, a més, algunes votacions amb *candidatura*, per no dispersar els vots. El 1793 s'observen clarament dues opcions confrontades i perdé la que tenia el suport dels homes identificats amb el "partit de l'ajuntament". El 1794 encara augmentà la participació dels veïns per a elegir els comissaris, especialment en dos barris: Sant Quirze i Placeta. La participació s'interrompé, i també la constància documental de les eleccions, després que Bosch deixés la secretaria com hem dit el març de 1795. L'única acta posterior conservada, la de les eleccions del 1797, tornà a ser abstencionista, ja que cinc, dels sis barris, tingueren nomenaments d'ofici. El parèntesi participatiu s'explicaria per l'especial conjuntura conflictiva del moment, tant greu, que va propiciar l'obertura política i una notable renovació a l'Ajuntament de Sabadell en els anys 1791-1795.¹⁷

15. Podeu veure Josep M. BENAUL BERENGUER, "La indústria tèxtil llanera a Catalunya, 1750-1870. El procés d'industrialització al districte industrial de Sabadell-Terrassa". [Tesi doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona, 1991.

16. AHS AMH 455/2: 66-67.

17. Segons Christian Windler-Dirisio, en el seu estudi centrat en la baixa Andalusia, "*les participacions electorals no foren sovint gaire altes, i el remarcables increments en la par-*

La taula següent mostra la participació veïnal en les eleccions, que es feien per barris, una participació minoritària però creixent de manera interrompuda durant els anys 1791-1794, amb el contrast de 1797.

TAULA 1. Participació i concentració del vot en les eleccions de diputats i síndics personers, per barris (Sabadell, 1791-1797)*

Barris	1791			1792			1793			1794			1797
	A	B	C	A	B	C	A	B	c	a	B	c	A
Sant Quirze	0	0	0	3	12	6	3	12	9	15	60	15	0
Placeta de Sant Roc	0	0	0	3	12	11	2	8	6	20	80	11	0
Pedregar	0	0	0	4	16	6	4	16	10	6	24	5	0
Manresa (Nou)	1	4	4	2	8	4	0	0	0	7	28	15	1
Raval	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	20	10	0
Plaça	2	8	6	3	12	9	3	12	10	9	36	13	0
Total votants (A)	3			15			12			62			1
Total vots (B)													
(4 per votant)		12			60			48			248		4
Total votats (C)			10			36			35			69	4

* Les votacions es feien per barris, que prenen el nom d'un dels seus carrers o places. El del carrer de Manresa era esmentat com a carrer Nou l'any 1791.

A = nombre de votants; B = vots emesos; C = persones distintes votades.

Anotem els votants (A), els vots emesos (B) i el nombre d'individus diversos que havien rebut vots (C). La relació entre vots emesos i persones votades és indicativa de la concentració del vot (poques persones distintes votades –una concentració molt notable el 1794 a la placeta de Sant Roc, amb poca participació anterior–) o de la dispersió del vot (un nombre alt de persones votades).

El nombre de comissaris havia de ser de vint-i-quatre, quatre de cada barri. Cada votant donava quatre noms (4 vots). Si en faltaven, eren designats pels batlles; en cas contrari, sortien els més votats.

Font: Elaboració pròpia a partir de AHS AMH 455.

ticipació només van tenir lloc en conjuntures polítiques molt especials, en particular quan els conflictes entre les elits locals o entre aquestes i les administracions senyoriales s'agreujaven" (Ch. WINDLER-DIRISIO, "Poder polític i societat a la segona meitat del segle XVIII", *Recerques*, núm. 30 (1994), p. 27-45 (cita a p. 43).

Votacions de diputat i síndics personers dels anys 1791 i 1794

Com s'ha vist, l'any 1791, en el primer grau de l'elecció, quan s'havien d'elegir els comissaris electors, es va comptar amb la única participació de tres veïns de dos barris diferents; en els altres quatre barris, el comissaris electors van ser nomenats pel batlle, amb un marcat decantament per pagesos i per paraires o fabricants (que en aquesta documentació no apareixen diferenciats), membres dels grup socioeconòmics que havien aconseguir el control de l'Ajuntament després dels enfrontaments de mitjan segle XVIII.¹⁸ Tal com s'ha dit, dels vint-i-quatre comissaris, només els de dos barris, és a dir vuit, havien estat elegits, de manera que en la segona volta la representació veïnal va quedar totalment anul·lada.

En les següents taules presentem les dades de les eleccions de 1791 i de 1794, per tal de veure els dos extrems del procés de creixent participació que es va donar a Sabadell en aquells anys, així com del perfil professional dels votants i dels votats.¹⁹

18. Podeu veure RENOM, "Societat i poder", v. 2, Annex 1.

19. La resta de taules es troba a RENOM, "Societat i poder", v. 1, p. 157-168.

Taula 2. Eleccions de 1791 (28 d'abril), primer grau: elecció de 24 comissaris

Barri	Veïns que voten	Oficis	Primer grau: veïns amb vots per ser comissaris	oficis	Comissaris resultants (vots dels elegits); en els barris sense participació eren designats per l'ajuntament	Oficis
Sant Quirze [Gràcia i Rosa]	Ningú				Manuel Juncà	Fabricant de panyos
					Josep Parés	Fabricant de panyos
					Jacint Gumbert	Teixidor de llana?
					Feliu Vidal	Teixidor de llana
Placeta [de Sant Roc]	Ningú				Josep Fontanet [i Parès?]	Fabricant de panyos
					Pere Llobet	Fabricant de panyos
					Feliu Estop	Teixidor?
					Agusti Argemí	Pagès
Pedregar	Ningú				Joan Serra	Paraire (Cardador)
					Francesc Puigferrer	?
					Joan Fontanet	Pagès
					Feliu Rifós	Pagès
Carrer Nou o de Manresa	Anton Garrigosa	Sabater	Josep Serra	Sastre	Josep Serra (1)	Sastre
			Joan Casanovas	Sabater	Joan Canovas (1)	Sabater
			Francesc Ferrés	Cardador	Francesc Ferrés (1)	Cardador
			Francesc Romeu	Sabater	Francesc Romeu (1)	Sabater
Raval	Ningú				Josep Llobet	Paraire (Retorcedor)
					Jaume Busqueta	Cuber? Cardador?
					Feliu Albert	Teixidor
					Francesc Salas	Espardenyer

(continua)

Taula 2. Eleccions de 1791 (28 d'abril), primer grau: elecció de 24 comissaris (continuació)

Barri	Veïns que voten	Oficis	Primer grau: veïns amb vots per ser comissaris	oficis	Comissaris resultants (vots dels elegits); en els barris sense participació eren designats per l'ajuntament	Oficis
Plaça [Major]	Feliu Crus	Cirurgià	Josep Puigjaner	Pagès	Josep Puigjaner (2)	Pagès
			Josep Oriach	Traginer	Josep Oriach (2)	Traginer
			Bartomeu Salt	Paraire	Bartomeu Salt (2)	Paraire
			Isidre Roca	Sabater	Anton Casanovas (2)	Apotecari
	Joan Gual	Abaixador	Anton Casanovas	Apotecari	[Van saltar el sabater i l'espardenyner, que també tenien un vot, com el paraire i l'apotecari; la decisió va ser del govern]	
			Josep Oriach	Traginer		
			Josep Capdevila	Espardenyner		
			Josep Puigjaner	Pagès		

Font: Elaboració pròpia a partir de AHS AMH 455, dades del Cadastre de 1771 (AHS AMH 903/3 i 903/4) i d'altres dades i fonts ressenyades a M. Renom, "Societat i poder ...", v. 2.

Taula 3. Eleccions de 1791 (30 d'abril), segon grau: elecció de dos diputats i un síndic personer

Comissaris (els elegits assenyalats amb* la resta designats)	Oficis	Elegits per a diputats (vots rebuts)	Oficis	Elegits per a síndic personer (vots rebuts)	Oficis
Manuel Juncà	Fabricant de panyos	Feliu Rifós Mata (11)	Pagès	Martí Viñas (4)	Cirurgià
Josep Parés	Fabricant de panyos	Feliu Rifós Mata (4)	Pagès	Josep Macià (2)	Adroguer
Jacint Gumbert	Fabricant de panyos	Joan Vila (2)	Fabricant de panyos	Josep Lluch (1)	Rajoler
Feliu Vidal	Fabricant de panyos	Josep Sellarès (1)	Pagès?	Pau Turull (1)	Fabricant de panyos
Josep Fontanet	Fabricant de panyos	Feliu Estop (1)	Teixidor?	Josep Puigjaner (1)	Pagès
Pere Llobet	Fabricant de panyos	Bartomeu Salt (1)	Fabricant de panyos	Francesc Mimò (1)	Paraire
Feliu Estop	Teixidor?	Anton Cabanas (1)	Pagès?		
Agustí Argemí	Pagès	Agustí Borrell (1)	Fabricant de panyos		
Joan Serra	Paraire	Josep Llobet Torra (1)	Paraire? Retorcedor?		
Francesc Puigferrer	?	Josep Puigjaner (1)	Pagès		
Joan Fontanet	Pagès				
Feliu Rifós	Pagès				
*Josep Serra	Sastre				
*Joan Casanovas	Sabater				
*Francesc Ferrés	Cardador				
*Francesc Romeu	Sabater				
Josep Llobet	Paraire (Retorcedor?)				
Jaume Busqueta	Cuber? Cardador?				
Feliu Albert	Teixidor				
Francesc Salas	Espardenyer				
*Josep Puigjaner	Pagès				
*Josep Oriach	Traginer				
*Bartomeu Salt	Paraire				
*Anton Casanovas	Apotecari				

Font: Elaboració pròpia a partir de AHS AMH 455, dades del Cadastre de 1771 (AHS AMH 903/3 i 903/4) i d'altres dades i fonts ressenyades a M. Renom, "Societat i poder ...", v. 2.

Taula 4. Eleccions de 1794 (28 d'abril), primer grau: elecció de 24 comissaris

Barri	Veïns que voten	Oficis	Comissaris resultants (vots dels elegits); hi ha participació en tots els barris; no contesten els noms que va donar cada veí, sinó els totals	Oficis
Sant Quirze, Gràcia i Rosa	Joan Capistrano Cusí	Abaixador	Joan Capistrano Cusí	Abaixador
	Josep Serra Fontanet (a Santo)	Paraire	Carles Peig	Fabricant de panyos
	Francesc Agell	Paraire?	Josep Serra Fontanet (a Santo)	Paraire
	Francesc Domingo	Retorcedor	Francesc Agell	Paraire?
	Pare Jaumandreu	?	Francesc Domingo	Retorcedor
	Jaume Estop	Teixidor	Pau Valls	Pagès
	Josep Lluch Grumet	?	Carles Salas	Paraire
	Carles Salas	Paraire	Josep Parés	Fabricant de panyos
	Josep Parés	Fabricant de panyos	Francesc Grau	Teixidor
	Josep Miguel	Taloner	Josep Lluch Grumet	?
	Francesc Grau	Teixidor	Jaume Estop	Teixidor
	Carles Peig	Fabricant de panyos	Josep Miguel	Taloner
	Francesc Puig	Cardador	Josep Rosàs	Paraire
	Pau Valls	Pagès	Maties Salas	Fabricant de panyos
	Josep Rosàs	Paraire	Pasqual Font	Pagès
			15 votants x 4 = 60 vots	
	Joan Sayol	Paraire	Anton Argemí (16)	Fabricant de panyos
	Anton Argemí	Fabricant de panyos	Agustí Argemí (14)	Pagès
	Pere Munsech	Paraire	Joan Llobet (13)	Fabricant de panyos
	Francesc Duran	Teixidor de llana	Joan Borrell (11)	?
	Joan Llobet	Fabricant de panyos	Esteve Cuniller (9)	Paraire
	Francesc Mimó	Paraire	Joan Pujal (6)	Traginer
	Agustí Argemí	Pagès	Lluís Borrell (4)	Pagès
	Francesc Roca	Brasser	Francesc Mimó (3)	Paraire
	Feliu Munsech	Brasser	Jaume Oriol (2)	Brasser
	Antoni Paloma	Brasser	Francesc Casanovas (1)	Sabater / Campaner

(continua)

Taula 4. Eleccions de 1794 (28 d'abril), primer grau: elecció de 24 comissaris (continuació)

Barri	Veïns que voten	Oficis	Comissaris resultants (vots dels elegits); hi ha participació en tots els barris; no contesten els noms que va donar cada veí, sinó els totals	Oficis	
Placeta de Sant Roc	Marçal Llonch	Brasser	Joan Sayol (1)	Paraire	
	Lluís Borrell	Pagès	20 votants x 4 = 80 vots		
	Josep Selvas	Brasser			
	Esteve Cuniller	Paraire			
	Jaume Oriol	Brasser			
	Segimon Moner	Brasser			
	Carles Sayol	Paraire			
	Joan Españaó	Paraire			
	Francesc Casanovas	Sabater / Campaner			
	Josep Fontanet	Fabricant de panyos			
Pedregar	Josep Serra	Sastre			Feliu Fontanet (6)
	Joan Sayol	?	Anton Duran (6)	Pagès	
	Anton Argemí	Fabricant de panyos	Joan Fontanet i Coll (6)	Pagès	
	Pere Munsech	Paraire	Narcís Folch (5)	?	
	Baptista Corominas	Fabricant de panyos	Feliu Rifós (1)	Pagès	
	Joan Serra	Paraire	6 votants x 4 = 24 vots		
Manresa	Joan Torras	Tintorer	Domènec Coll (5)	Manyà	
	Joan Juncar	Paraire	Joan Torras (3)	Tintorer	
	Feliu Manent	Paraire	Jaume Salas (3)	Comerciant	
	Joan Gual	Paraire	Josep Valls (3)	Ferrer	
	Francesc Romeu	Sabater	Martí Viñas (2)	Cirurgià	
	Jaume Salas	Comerciant	Joan Gual (2)	Paraire	
	Francesc Ferrés	Cardador	Feliu Manent (2)	Paraire	
	7 votants x 4 = 28 vots			Joan Juncar (1)	Paraire
				Josep Cirera (1)	Paraire
				Pau Clerch (1)	Fuster
				Ramon Clerch (1)	Fuster
				Francesc Ferrés (1)	Cardador
				Feliu Martínez (1)	Teixidor
				Josep Turull (1)	
		Joan Brujas (1)	Paraire		

(continua)

Taula 4. Eleccions de 1794 (28 d'abril), primer grau: elecció de 24 comissaris (continuació)

Barri	Veïns que voten	Oficis	Comissaris resultants (vots dels elegits); hi ha participació en tots els barris; no contesten els noms que va donar cada veí, sinó els totals	Oficis
Raval	Pau Manaut	Teixidor de llana	Josep Salt (5)	Fabricant de panyos
	Agustí Palmés	?	Gabriel Roca (3)	Fabricant de panyos
	Francesc Altalló	Escrivent	Josep Escayola (3)	Oller
	Miquel Pou	Manyà	Giner Clarà (3)	Ferrer
	Maurici Argemir	Traginer	Joan Folch (1)	Paraire
	5 votants x 4 = 20 vots		Josep Llobet (1)	Paraire?
			Francesc Sanllehi (1)	?
			Tomàs Vallcorba (1)	Fuster
			Rafael Soler (1)	Espardenyer
			Joan Arch (1)	Retorcedor
Plaça Major	Feliu Peig	Pagès?	Feliu Peig (6)	Pagès?
	Josep Peig	Sastre	Feliu Torras (5)	Sastre
	Feliu Gambús	?	Guillem Marra (5)	Caldere
	Guillem Marra	Calderer	Josep Peig (4)	Sastre
	Feliu Torras	Sastre	Feliu Gambús (3)	?
	Francesc Carner	Sastre	Feliu Crus (3)	Cirurgià
	Francesc Vilaseca	Esparter	Agustí Lluís (2)	Adroguer
	Josep capdevila (2)	Corder / Espardenyer	Josep Capdevila (2)	Corder / Espardenyer
	Joan Sellarès	Sastre	Francesc Vilaseca (2)	Esparter
	9 votants x 4 = 36 vots		Francesc Carner (1)	Sastre
			Feliu Roca (1)	Sabater
			Bartomeu Salt (1)	Fabricant de panyos
		Anton Casanovas (1)	Apotecari	

Font: Elaboració pròpia a partir de AHS AMH 455, dades del Cadastre de 1771 (AHS AMH 903/3 i 903/4) i d'altres dades i fonts ressenyades a M. Renom, "Societat i poder ...", v. 2.

Taula 5. Eleccions de 1794 (30 d'abril), segon grau: elecció d'un diputat i un síndic personer

Comissaris (tots van ser elegits assenyalats amb*)	Oficis	Elegits per a diputats (vots rebuts)	Oficis	Elegits per a síndic personer (vots rebuts)	Oficis
*Joan Capistrano Cusí	Abaixador [Paraire]	Anton Argemí (11)	Fabricant de panyos	Josep Fontanet Serra (a santo) (5)	Pagès
*Carles Peig	Paraire			Joan Capistrano Cusí (5)	Abaixador
*Josep Fontanet Serra (a Santo)	Pagès				
*Francesc Agell	Paraire?				
*Anton Argemí	Fabricant de panyos				
*Agustí Argemí	Pagès				
*Joan Llobet	Fabricant de panyos				
*Joan Borrell	?				
*Feliu Fontanet	Oller				
*Anton Duran	Pagès				
*Joan Fontanet i Coll	Pagès				
*Narcís Folch	?				
*Domènec Coll	manyà				
*Joan Torras	Tintorer				
*Jaume Salas	Comerciant				
*Josep Valls	Ferrer				
*Josep Salt	Fabricant de panyos				
*Gabriel Roca	Fabricant de panyos				
*Josep Escayola	Oller				
*Giner Clarà	Ferrer				
*Feliu Peig (indisposat)	Pagès?				
*Feliu Torras	Sastre				
*Guillem Marra	Calderer				
*Josep Peig	Sastre				
*Feliu Crus (substitut)	Cirurgià				

Font: Elaboració pròpia a partir de AHS AMH 455, dades del Cadastre de 1771 (AHS AMH 903/3 i 903/4) i d'altres dades i fonts ressenyades a M. Renom, "Societat i poder ...", v. 2.

Les eleccions de l'any 1794 van tenir més participació que cap de les anteriors, i n'hi hagué en tots els barris. En les actes no es fan constar el noms dels votats per cada veí, només els vots que van rebre els comissaris elegits a cada barri. En la segona volta, per a síndic van quedar empatats, amb cinc vots, un pagès i un abaixador (del gremi dels païres), i va ser l'ajuntament qui va decidir finalment.²⁰

La majoria dels individus participants en les votacions dels anys en que hi ha constància de noms (1791-1794 i 1797) no eren entre la nòmina de càrrecs governamentals. Això podria voler dir que la reforma havia acomplert l'objectiu d'implicar un nombre superior del veïnat en el control del govern del proveïment alimentari bàsic, per la via institucional dels càrrecs electes. Però cal dir que, finalment, els elegits sí que normalment els podem trobar exercint altres funcions col·lectives, tot i que no era habitual que tinguessin càrrecs de nomenament governamental.

Potser el fet d'haver aconseguit una certa participació de sectors externs a l'oligarquia, va donar més autoritat als elegits. S'observa una creixent presència de representants propers al govern, anys rera any, i una retirada dels que potser en un primer moment van pensar que era possible algun canvi i que ells podien impulsar-lo. El procés és interessant, perquè mostra dinamisme social i polític i, alhora, economia d'esforços quan es feu evident la impossibilitat d'èxit amb les regles vigents.

Consideracions finals

La historiografia actual ofereix interpretacions diferents dels efectes de la reforma de 1766. Per exemple, Torras i Ribé considera que "la reforma dels diputats del comú i dels síndics personers representà l'intent més seriós portat a terme sota l'antic règim per resoldre els greus problemes de funcionament i la corrupció generalitzada que hi havia als ajuntaments [i la demostració més clara] la tenim en la mateixa controvèrsia que despertà i en el trasbals generalitzat que ocasionà en els mecanis-

20. AHS AMH 455.

mes del poder de l'ajuntament borbònic". Per la seva banda, Sebastià Solé es manifesta en una línia semblant, tot remarcant el procés d'integració dels càrrecs electes. Una mica diferent és la opinió de Christian Windler-Dirisio que, en el seu estudi sobre la baixa Andalusia, posa en relleu que "als municipis de senyoria que s'han estudiat, els conflictes ocasionats per les eleccions de diputats i procuradors del Comú van ser, en general, disputes entre notables".²¹ La diversitat d'interpretacions fa evident l'interès de dur a terme estudis sobre realitats concretes que mostrin els efectes pràctics del desenvolupament normatiu.

A partir de l'anàlisi del cas de Sabadell es fa evident que sense qüestionar la naturalesa del poder local, que mantenia prerrogatives i estava mancat de representativitat, la reforma plantejada no tenia possibilitat d'èxit. Però no tant per la ineficàcia del procés electorals, sinó més aviat perquè els sectors oligàrquics podien impedir-lo o falsejar-lo. Davant d'això, els homes de l'època degueren tenir molt clar ben aviat els límits del mecanisme electoral, tal com estava concebut. L'anàlisi documental confirma que sense un nou marc polític, només amb els instruments reformistes, no era possible cap canvi en profunditat. Però, quan les eleccions van ser convocades convenientment, l'interès veïnal va mobilitzar-se.

Quan analitzem la nòmina dels càrrecs de nomenament i dels càrrecs electes de Sabadell, fins i tot quan no ens consta que s'haguessin celebrat les eleccions amb tota correcció, veiem notables diferències, perquè poques vegades els regidors eren diputats o síndics personers, ni tampoc era freqüent el contrari; pertanyien a sectors distints. Des d'un punt de vista social i econòmic, tot i les limitacions dels càrrecs, la crònica del metge Bosch i Cardellach presenta alguns dels diputats i síndics personers en l'exercici de les seves funcions, expressant protestes i enfrontant-se obertament amb els regidors de Sabadell.²² Amb tot, les limitacions de diputat i síndics personers eren de caràcter jurídic i institucional, tal com ja va expressar Francesc Romà i Rossell el març de 1767, en

21. TORRAS, *Els municipis catalans*, 1983, pp. 356-357; Sebastià SOLÉ I COT, *La Nova Planta i l'organització política del Pla de Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Arxiu Històric de la Ciutat, Barcelona, 2000, p. 40-41); WINDLER-DIRISIO, "Poder polític i societat", p. 43).

22. Podeu veure-ho a BOSCH, *Memòria*; i a la selecció que s'ha fet a RENOM, "Societat i poder", v. 2, Annex 2.

un projecte analitzat i transcrit, fa uns anys, per Ernest Lluch.²³ Romà proposava la creació d'un altre càrrec en la Reial Audiència, que els fes d'interlocutor, perquè considerava que sense aquesta figura de referència, que ell anomenava *Abogado General del Público*, els diputats i síndics personers estaven mancats de capacitat per a garantir que les seves queixes fossin efectivament vehiculades, i no pas desviades per l'absolutisme governamental dels nivells supralocals. En definitiva, s'havien creat uns càrrecs sense dotar-los de l'entramat jurídic necessari per a fer-los eficaços, mancats de suport en els nivells administratius superiors i privats de l'autoritat necessària per tal de fer-se valer.

L'absolutisme reformista, pretenia fer front a la crisi del sistema amb una reforma que significava el reconeixement institucional de la igualtat dels veïns (per més que fos en un àmbit restringit i per als homes caps de família) i del seu dret a l'elecció de representants. És més, tal com suggereix Ramon Grau, "l'oposició entre regidors i diputats era el mecanisme concret a través del qual el govern podia accedir a l'esfera de competències privades dels ajuntaments i exercir-hi funcions arbitrals".²⁴ Amb tot plegat s'erosionaven encara més les concepcions estamentals restrictives, tot i que es mantenien com a fonament essencial de la composició dels ajuntaments. I alhora es reforçava l'aspiració igualitària i representativa que a la llarga impulsaria el projecte de recanvi que va posar en marxa la revolució liberal al segle XIX.

La implantació de la reforma i els efectes del seu potencial van tenir desiguals repercussions, en aplicar-se sobre territoris subjectes a una notable diversitat jurídica, una gran autonomia municipal, i unes particulars circumstàncies socioeconòmiques. En conjunt es tracta d'un procés encara no prou ben estudiat, que ens donaria importants claus explicatives de les dinàmiques sociopolítiques locals d'antic règim, i que en última instància podria mostrar elements per entendre els orígens de la implantació del liberalisme a l'àmbit local.

23. Ernest LLUCH, "La Catalunya del segle XVIII i la lluita contra l'absolutisme centralista. El 'Proyecto del abogado general del público' de Francesc Romà i Rossell", *Recerques*, núm. 1 (1970), p. 33-50, Ariel, Esplugues de Llobregat.

24. Ramon GRAU, *Antoni de Capmany i la renovació de l'historicisme polític català*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1994, p. 25.